

ПРЕДГОВОР

Настоящият брой включва доклади, четени на международната научна конференция по повод 70-годишния юбилей на Института за литература, която се проведе през м. май 2018 г. Поради голямото хронологическо отстояние от конференцията някои от текстовете бяха междуременно публикувани – частично или изцяло, но целта на съставителите на броя бе да запазят автентичния формат, с който те бяха представени преди четири години.

Международната научна конференция по повод 70-годишния юбилей на Института се проведе под наслов **„Литературознанието: диалогичност и предизвикателства“** и проблематиката бе организирана в различни тематично-проблемни полета: „Извори и интерпретации“, „Литературна история и херменевтика“, „Литературната история – модерност и (анти)канон“, „Теорията на литературата като мултидисциплинарно поле“, „Межкултурни диалози“ и др. При структурирането на броя бяха съчетани различни принципи на подборба – литературноисторически, тематичен, секционен.

Докладите от областта на литературната теория дискутират проблемите пред теоретическия дискурс на XXI в., пътищата на мислене след деконструкцията, влиянието на антропологията и основополагащата роля на семиотиката. Изследователите се спират и на наболели въпроси, свързани с условията и ограниченията, които съвременната обществено-политическа обстановка в световен мащаб налага на фундаменталните и собствено теоретичните изследвания.

Текстовете от областта на сравнителното литературознание обсъждат предизвикателствата и постиженията на интерконтекстуалните прочити, особеностите на балканските литератури и взаимодействията между тях, основанията и утопичността на славянската литературна взаимност, отношенията на българската култура с католицизма. Основен акцент е и опитът на чуждестранната българистика, анализът на явленията в живота на българските литературни текстове в чуждоезикова среда, откриването на българската литература от шведските студенти. Межкултурните влияния са изследвани и в различни исторически парадигми – в проблемните полета на българо-австрийските културни взаимодействия през Възраждането, през импакта на руската емиграция върху социалните и литературни нагласи в междувоенния ни период, въвеждащи впрочем и значимата линия травма – художественост в сборника. Тази интерпретаторска линия се поема в различни области и периоди: в българската емигрантска лите-

ратура от времето на Народната република, във феномена на постпаметта в съвременната полска и украинска литератури, в изживяването на майчинството в текстове на Теодора Димова, Мария Станкова, Женья Димова и др. В компаративистките текстове е засегнат и въпросът за преводимостта – за националното самоидентифициране чрез чуждата национална идентичност, за културния трансфер на образи, за историческата специфика на превода и ролята на преводача при преодоляването на познавателните и културните различия, работата му в синхрон с рецепционните нагласи, фоновите знания и натрупания опит на читателя при нарасналите възможности за препредаване на непознати страни и понятия от чуждата действителност.

Изследванията в областта на Българското възраждане предлагат различни прочити на периода – литературноисторически (през фактологията), литературнопсихологически (през индивидуалния психопрофил на писателя), културологичен (през триединството на личност, творба и социална еволюция). Литературният процес през Възраждането е разглеждан чрез мисленето в естетически и етически парадигми, които се оказват изненадващо актуални, чрез високата пропускливост между фикционална и нефикционална среда: през ролята на религиозната книжнина за утвърждаване на българската идентичност в първата половина на XIX в., през отношението художествен – историографски текст и оформянето на естетически кодове на израза, чрез анализа на богат корпус от документи.

Текстовете в областта на новата и съвременната българска литература включват множество проблемни полета от следосвобожденската през авангардната и социалистическата до съвременната българска художествена словесност, реставрират редица творчески и житейски контексти. Изведени са множество дебати – върху възхода на Модерна от видоизменящата се представа за света, която моделира ценностния канон, върху понятието авангард и в частност върху българския литературен авангард, върху преработването на изминалото в национална/лична памет и идентичност, върху литературното битие на историографския разказ, вибриращ между личната, семейната и етносната памет, селектиращ и създаващ спомени в постпаметта. Предизвикателни за литературнофилософското мислене са анализите на психическите механизми в пренаписването/създаването на историята чрез времевата дистанция, която генерира носталгия, т. е. утопия. Текстовете дискутират върху това можем ли да мислим историческия разказ като реакция не само на травмата на случилото се, но и на изтичащото време. И можем ли да допуснем жанровата игра, претопяването на политическото в авантюрно, а защо не и във фантастическо, като колективно отреагиране на травмата? Към страха от вещта като страх от смъртта и от нейния абсурд насочват изследванията върху

стиховете на Атанас Далчев и диaboлистите, за да разработят творческите възможности на страха и полагането на предмета в езика като акт на съживяване. Най-голямото въълнение на човека – Бог, е пресъздадено през непубликувания боготърсачески роман на Константин Петканов „Петър“, стилизиран в евангелско слово, както и чрез дълбинните страхове на Георги-Райчевия „Грях“, предизвикани от една характерна цивилизационна колизия от началото на миналото столетие – сложната среща „град – село“, която в това се развива не само в трагични, но и в комични развръзки (в текста върху хумореските на Михалаки Георгиев, положили микроканона на смеховата художествена словесност в българската проза). Ценни литературноисторически изследвания са посветени на ролята на пишещата жена на самия ръб на краевековието с фокус върху предизвикателната Ана Карима и някои и до днес недостатъчно проучени поетеси с модерни схващания за позицията на жената в семейството и обществото. Художествените потенции на социалната реконтекстуализация са разгледани и в специфични трансформации на женския образ от символистичната към социалистическата ни поезия. Докладите развиват дебата върху ключовото литературоведско отношение текст – автор, художествено – биографично битие на автора и текста, върху противопоставянето и/или допълването на удоволственото и документалното четене. Сърцевина на литературната история и теория, този междутекстов разговор е съпътстван от анализ на инструментите на микроисторията, която, проучвайки лични сюжети, проследявайки отделни съдби, свързвайки факти, документи и творби, създава и видоизменя макроисторията, взаимнообвързвайки канона и антиканона.

Александра Антонова